

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. *Маргарита Иванова Чинова*, д.ю.н., професионално направление 3.6 Право, Наказателен процес, преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, Юридически факултет, назначена със заповед на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ за член на научно жури

по конкурса за защита на дисертационен труд за получаване на научно-образователната степен „доктор“ с кандидат *Боян Георгиев Бележков*, професионално направление 3.6 Право, Наказателен процес

В настоящия конкурс Боян Бележков участва с дисертационния труд **„Особени правила на първоинстанционното съдебно заседание за разглеждане на дела за престъпления, извършени от непълнолетни“**. Той е в обем от 232 страници, включително съдържание и списък на използваната литература. Състои се от увод, три глави, включващи отделни раздели, заключение и списък на използваната литература. Посочени са 286 бележки под линия. Използваната литература включва 86 източника.

Изследването на особените правила за разглеждането на дела за престъпления, извършени от непълнолетни е особено актуално по няколко причини. По тази проблематика в българската правна литература е публикувана монография, но от преди повече от 30 години. Вярно, че някои въпроси са поставяни на разглеждане по един или друг повод, но това е първото цялостно монографично изследване по тази тематиката. Ползността на това научно изследване лесно може да се обоснове с неререформираното законодателство, с практическите затруднения по приложението на този институт, както и с различните доктринерни постановки за неговата правната същност.

Най-ценно е изследването на международните договори и европейски актове, ратифицирани от българската държава, които въвеждат минимални стандарти за правораздаване по дела за престъпления, извършени от непълнолетни: Пекинските правила; Насоките на Комитета на Министрите на Съвета на Европа за правосъдие, съобразено с висшия интерес на детето; Директивата на Европейският парламент и на Съвета относно процесуалните гаранции за децата, заподозрени или обвиняеми по наказателни производства (2016/800); Правилата на ООН относно минималните стандарти за мерките, несвързани с лишаването от свобода и др. В дисертационния труд се съдържа цялостен научен анализ за съответствието на тези актове с българското законодателство. Направени са и редица твърде удачни конкретни предложения за промяна на законодателството ни, които ще допринесът за неговото хармонизиране с тези международни и европейски стандарти. Посочени са слабостите в уредбата на особените правила за разглеждането на дела за престъпления,

извършени от непълнолетни по българския НПК и са илюстрирани възможностите за реформа с цел тяхното усъвършенстване, осъвременяване и актуализиране. В тази връзка са обосновани и редица предложения за изменение и допълнение на НПК. Някои от тези предложения са формулирани на идейно ниво, но има и дадени примерни формулировки на конкретни текстове, което без съмнение е ценно за законотворческия процес.

Дисертационният труд е полезен и за правоприлагащите органи. В тази връзка е анализирана не само практиката на Върховния касационен съд, но и на първоинстанционни и въззивни съдилища. Особено това е важно за съществуващата противоречива практика по едни или други проблеми на правораздаването по тази категория дела. Дисертантът не само е констатирал тези противоречия, но е направил и твърде сполучливи опити да посочи причините за това – дали става въпрос за законодателни празноти и нормативни неточности или за неправилно тълкуване и прилагане на закона. Нещо повече, често пъти се сочат и пътищата за тяхното преодоляване. Полезното е, че като аргумент в полза на едно или друго практическо разрешение се черпят аргументи от решенията на Европейския съд по правата на човека или от законодателството и добри практики на други държави.

Изследвана е и анализирана почти цялата българска научна литература, публикувана по тази тематика. На тази база са направени и редица теоретични анализи във връзка с процесуалното положение на специфичните участници по тези дела, като педагог, психолог, родители, попечители и т.н. С умение и вещина са обосновани собствени научни тези и са формулирани допълнителни аргументи в подкрепа или за оборване на вече публикувани становища на други автори. Това е направено коректно и с дължимото уважение към авторите на така изразените в доктрината теоретични постановки.

В дисертационния труд се открояват и редица *конкретни приноси моменти* за законодателството, практиката и доктрината, като без претенция за изчерпателност ще посоча по-значимите от тях.

Обосновава се теза, различна от общоприетата до този момент, както в правната доктрина, така и съдебната практика – че родителите и попечителите участват основно, за да допринесат за разкриване на обективната истина, събиране на данни за личността на обвиняемия, възпитателното и предупредително въздействие. Изведена е актуалната идея за ролята на родителите и попечителите – тези лица участват в наказателното производство преди всичко, за да осигурят морална подкрепа и съдействие на непълнолетния подсъдим, каквато е и водещата теза заложена във всички международните стандарти. Именно поради тези разлики на идейно ниво са налице и многобройни несъответствия на българското законодателство – относно действията, в които могат да

вземат участие родителите и попечителя, техните права и задължения и т.н., които несъответствия са илюстрирани в дисертационния труд. Подробно са изследвани различните становища, публикувани в правната литература за процесуалното положение на родителите и попечителя. Приведени са допълнителни аргументи в подкрепа на виждането, че родителите и попечителя са не особен субект, а особен участник в наказателния процес. Направен е сполучлив опит да се изясни понятието „противоречиви интереси” между родител или попечител и непълнолетен обвиняем. Аргументирано се сочи какви биха били последиците и как трябва да действат държавните органи при констатирането на подобни противоречиви интереси. В тази връзка са мотивирани едни или други пропуски в законодателството ни и са направени редица предложения за преодоляване на съществуващите законови и практически трудности. Формулирани са и редица обобщения за възможностите за съчетаване на процесуалното качество родител или попечител, с това на защитник, свидетел, и граждански ответник.

Като принос следва да се оцени и теоретико-практическият анализ на процесуалното положение и на правата и задълженията на педагога и психолога. Заслужава вниманието на нашия законодател предложението на докторанта да се разшири участието на тези специалисти, като се предвиди възможност не само да участват по време на разпитите на обвиняемия и подсъдимия, но и в други процесуални действия, които се провеждат с тяхното участие, когато това се налага във всеки конкретен случай.

Особено ценно е изследването, посветено на специфичното проявление на принципа на публичността в съдебните заседания по делата за престъпления, извършени от непълнолетни. За изясняването на този проблем е съобразена както практиката на Европейския съд по правата на човека, така и добрите практики на други държави.

Може да се оцени като принос и онази част на изследването, посветена на определянето на състава на съда, компетентен да разглежда наказателни дела за престъпления, извършени от непълнолетни. Особено ценни за законодателството и практиката са предложенията на докторанта за нарочна специализация не само на съдиите, но и на съдебните заседатели, за въвеждане на изискване за по-продължителен съдийски стаж, за промяната в подсъдността на тези дела и т.н. С някои от направените изводи може и да не се съгласим, но е важно, че те са подробно мотивирани с многобройни научни аргументи и нещо по-важно, че поставят началото на дискусия за търсене на най-добрите разрешения.

В последната глава на дисертационния труд, посветена на особените правила на съдебното заседание на първоинстанционния съд също се съдържат редица ценни приноси моменти. В тази връзка убедително е доказано значението на ефективната подготовка и организация на съдебното заседание, която изисква вземането на всички необходими

мерки за възпитателното въздействие върху личността на непълнолетния подсъдим, както и важното значение на разясняването на правата не само на подсъдимия, но и на другите участници в съдебното заседание, а и на лицата, присъстващите като публика. Интерес представлява и подробният анализ на отговора на подсъдимия на въпроса на председателя на съдебния състав дали разбира обвинението, който въпрос се поставя след прочитането на обвинителния акт от прокурора или на тъжбата от частния тъжител, както и на предявения гражданския иск от гражданския ищец (чл. 276 НПК). Важно за практикуващите юристи е изследването на методиката и тактиката при провеждане на действия с участието на непълнолетен подсъдим и най-вече ценните указания при провеждането на неговия разпит. Твърде убедително е аргументирана идеята за необходимостта от специален подход към непълнолетните, съобразен преди всичко с тяхната житейска и социална незрялост и особените цели, които се преследват при разглеждането на тази категория дела. Не по-малко ценно е и обобщението на най-важните условия, които съдът трябва да осигури преди провеждането на разпит с непълнолетен подсъдим – мястото на неговото провеждане, избягване на продължително изчакване пред съдебната зала, предварителна подготовка на въпросите, които да бъдат зададени, необходимост от участието на педагог или психолог, времето на разглеждане на делото, продължителността на процедурата, събирането на информация за личностното развитие на непълнолетния, възможността за аудио и видео заснемането, облеклото на лицата, присъстващи в залата и пр.

Детайлно е изследван институтът на отстраняването на подсъдимия от съдебната зала на основание чл.393 НПК и полезното е, че са посочени практическите проблеми, които може да породи това действие, както и е предложен ред за най-ефективното и законосъобразното му извършване.

Накрая ще си позволя да направя принципни *бележки и препоръки*.

Трудът може да се допълни като се изследва правната същност на особените правила, съпоставително с общия наказателен процес и особените производства. Важно е също да се обобщят принципните постановки за съотнасянето на особените правила за непълнолетни с другите видове особени правила по част пета от НПК.

Направеното предложение делата за престъпния, извършени от непълнолетни да се разглеждат като първа инстанция само от окръжните съдилища звучи твърде убедително, тъй като е обосновано с многобройни теоретични, а и практически аргументи. Нещо повече то е подкрепено и с практиката на Европейския съд по правата на човека в Страсбург. Друг е въпросът, че въпреки това тази тема остава дискусийна, тъй като могат да се изложат съображения и в полза на обратната теза.

Предвид изложеното, в *заключение*:

Давам на дисертационния труд на Боян Георгиев Бележков, на тема „Особени правила на първоинстанционното съдебно заседание за разглеждане на дела за престъпления, извършени от непълнолетни” висока положителна оценка и си позволявам убедено да препоръчам да му бъде присъдена научно-образователната степен „доктор”, професионално направление 3.6 Право, Наказателен процес

12.10.2016 г.

Изготвил становището:
М. Чинова